

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mindeskrift over Niels Nielsen

17. juli 1882 - 21. april 1965

Mindeskript over musikdirektør Niels Nielsen

Rettelse:

**Efter: MINDESKRIFT OVER
NIELS NIELSEN**

**Skal stå: Udgivet af Egen Sogns Lokalhistorisk Forening
Forfattet af Aage Hansen**

Med velvillig støtte fra:

17. juli 1882 - 21. april 1965

Forord

I de sidste par år har jeg gået og tumlet med tanken om at skrive et mindeskrift om musikdirektør Niels Nielsen, men først i år synes jeg, at jeg har fået samlet stof nok til et sådant mindeskrift.

Niels Nielsen har på et vist tidspunkt i 1956 indtalt et bånd om den alsiske spillemands historie. Her siger han, at han fortæller om den gamle alsiske spillemand »for at redde ham fra glemsel og for at give ham den omtale, han har fortjent«.

Disse ord kunne passende stå som overskrift til en del af dette lille hæfte:

»At redde ham fra glemsel og give ham den omtale, han har fortjent«.

Herudover har Niels Nielsen ydet en stor indsats både på det nationale og det faglige, organisatoriske område.

Aage Hansen

Hovedpunkter i mindeskrift om musikdirektør Niels Nielsen

Hjemmet.....	7	Arbejdet for Dansk Kulturfond.....	38
Læretid	8	Organist i 50 år.....	38
Niels Nielsen nedsætter sig i Guderup	10	Niels Nielsen bliver hædret	40
Beretninger om oplevelser som musiker	15	Marie og Niels Nielsens sidste år.....	42
Den alsiske spillemands historie	17	Niels Nielsens begravelse	45
Det nationale arbejde	22	Mindeord.....	46
Egen sangkor.....	24	Eftermæle af Jens Bladt.....	47
Niels Nielsen som kor- og orkesterdirigent.....	35		

Mindeskrift over Niels Nielsen 17. juli 1882 - 21. april 1965

Hjemmet

Da Niels Nielsen blev født, boede hans far og mor i Svenstrup, hvor faderen ernærede sig som skomager. Faderen hed Jørgen, og moderen hed Margrethe. Niels blev født den 17. juli 1882, og familien blev boende i Svenstrup, til Niels var 6 år. I 1888 flyttede de til Frederikshof i nærheden af Fynshav, og her nedsatte Jørgen Nielsen sig som agent og ejendomshandler. Det var i hans morfars hus, og der blev også plads til at indrette en god købmandshandel.

Jørgen Nielsen var meget interesseret i lokalhistorie og blev efterhånden en meget navnkundig lokalhistoriker, idet han nedskrev

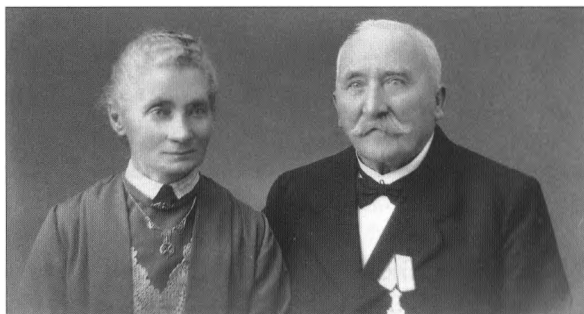
utallige beretninger og erindringer om skolen, kirken og forskellige gårde i sognet. Alle disse beretninger samlede han i det, han kaldte »Chronik over Egen Sogn«, og de udgør i dag et værdifuldt kildemateriale for lokalhistorikere.

I året 1918 købte Jørgen Nielsen kapellaniet med den store frugthave i Guderup af pastor Mathiesen. Her flyttede han ind den 1. april 1919, og her blev han boende til sin død i 1935 (nuværende Præstevænget 3).

Det var et meget nationalt bevidst hjem, den lille Niels voksede op i. Man fulgte med i

Kappellaniet.

Niels' mor og far, Margrethe og Jørgen Nielsen.

det nationale liv i Egen og omliggende sogne. Man sang de nationale sange, og man var med til de nationale møder og begivenheder.

Margrethe og Jørgen Nielsen ved deres guldbryllup.

I foråret 1889 kom Niels i skole i Helved, hvor eleverne udelukkende blev undervist på tysk. Palmesøndag i april 1897 blev han

konfirmeret af pastor Augustiny i Notmark Kirke.

Han fik tidlig i sin barndom lyst til at spille, og til at begynde med lånte han sin fars harmonika, et såkaldt »skipperklaver«. Siden fik han en violin og blev undervist af læreren i Notmarkskov.

Læretid

Interessen for musik holdt ved, og Niels ville gerne have været på en rigtig musikskole, men det havde hans far ikke råd til, og for en dansk dreng var der ingen hjælp at hente hos tyskerne. Han kom derfor i lære som musiker i 1898 hos Hans Paulsen i Åbenrå. Dengang kom man ofte i lære som musiker, ligesom man kom i lære i et andet håndværk.

Musikhandler Peter Jørgensen fra Sønderborg laver på et vist tidspunkt et interview med Niels Nielsen. Der eksisterer et bånd med dette interview, og her fortæller Niels, at det første, han huskede fra sin læretid, var at han tjente 4 mark 2. påskedag 1898 ved at spille violin til dansemusik. Det næste, han huskede, var, at han nytårsnat ved århundredskiftet spillede »Des Jahres letzte Stunde« og »Brødre, Timen lyder« foran rådhuset i Åbenrå.

Det var et primitivt liv, man levede som lærling. Hans Paulsen havde til stadighed 8 svende og 3 lærlinge i sit brød. Som lærling begyndte man med at slå på tromme til marcher, og Niels lærte også at blæse tenorhorn. Hans hovedinstrument var dog violinen.

Hans Paulsen kaldte sig »städtliche Musikdirektor«, og han fik 400 mark årlig af byens kasse for at spille til byens offentlige musikarrangementer samt for at stille sig til rådighed med sit orkester for det frivillige brandværn.

Deres område var Åbenrå by, men de kom også langt uden for byen. De gik ofte til fods 20-25 km frem og det samme tilbage. Det var på den tid, cyklerne kom frem, men sådan »et apparat kostede 2-300 mark«, og det var der ikke penge til, for en musikersvend fik kun 15 mark om måneden. Kosten og behandlingen var god, men mange andre steder var lærlingene genstand for en uhyggelig udbytning. Pladsen var selvfølgelig ofte trang med så mange folk, og man sov som regel to mand i samme seng.

I sådanne orkestre lærte man mange mærkelige og morsomme mennesker at kende og blandt dem også dygtige musikere. Man lærte også at spille forskellige instrumenter, for læredrengene skulle hjælpe til at klare

forskellige situationer. Når der f. eks. manglede en mand eller to, måtte læredrengene træde til og klare sig, som de nu bedst kunne. De blev sat til snart det ene og snart det andet instrument.

Det man særlig lagde vægt på i Hans Paulsens orkester, var en god blæsemusik. Der var mange koncerter og fester i fri luft, og man kunne med en 12-15 dygtige musikere levere en fortrinlig harmonimusik. Hvad var det for en musik, man spillede? Ja, man brugte selvfølgelig den gamle spillemandsmusik, men derudover spillede man noget, man kaldte Bøhmerdans. De var kommet herop med en sønderjysk spillemand, der havde været tre år ved regimentsmusikken i Rendsborg. De var skrevet af en cirkusmusikdirektør. Han hed Johan Hulle og var fra Bøhmen. Man kunne skrive til Johan Hulle og fik så sendt en 10-12 numre. De var håndskrevne og havde aldrig været trykt. Man spillede også de såkaldte Husumerdans. Det var danse, som Niels havde fået i sin læretid. De kom nede fra Ditmarsken fra en by, der hedder Süder-Halsted, og derfra er der musikere, der har taget dem med herop. De er skrevet af en mand, der hedder Jørgen Sørensen. Det er alt, hvad man ved om dem. Der er ingen, der kender noget til denne Sørensen. Han er gået i glemmebogen, og han har vist nok været en ganske

almindelig landsbyspillemand. Disse Husumerdanse er kommet herop lidt før århundredskiftet. Niels Nielsen kom jo i lære i Åbenrå på den tid, og der fik han dem lært. Det var musik, som de i Åbenrå værnedede om, for det var deres dansemusik. Der var ingen andre, der havde dem.

Den gamle spillemandsmusik brugte man kun til omkring 1864, så afløstes de af de nævnte Bøhmerdanse og Husumerdanse. Men efterhånden kom der ny musik ind syd fra, fra Tyskland. Tyskerne gjorde, hvad de kunne for at få tysk kultur ind, og de tyske forlag var smarte, de udsendte en hel del hefter med lette ting og bl.a. en del klassiske ting, og det trængte spillemandsmusikken tilbage.

Man havde også musikere, der kunne spille lidt mere vanskelig musik. Man havde regimentsorkestre fra 36 til 42 mand, og i hver eneste garnisonby var der små orkestre på 25 militærmusikere, som kunne spille den musik og lære fra sig til de mere amatøragtige musikere, som sad rundt omkring og forsøgte at spille musik af f.eks. Richard Wagner o.a. til underholdningsbrug.

På den måde henrandt læretiden med oplevelser på godt og ondt, og den blev afsluttet med, at Niels Nielsen aflagde svendep prøve ved Haderslev Musikkorps i 1902.

Niels Nielsen nedsætter sig i Guderup

Derefter måtte Niels ind og springe soldat, men efter sin soldatertid indså han snart, at det var et dårligt erhverv at være rejsende musiker. Derfor bosatte han sig i sin hjemby Guderup på Als. Her spillede han en del år sammen med forskellige andre musikere, bl.a. Jørgen Nielsen fra Majled og senere med Chr. Jacobsen fra Sjellerup.

Første gang, de to spillede sammen, var i Skovkroen i Nørreskoven 2. påskedag den 3. april 1899.

Samtidig dannede Ernst Hansen i Sønderborg et godt orkester, og han og Niels Nielsen fik et godt samarbejde og afholdt en række koncerter ud over øen. Der kom bud efter dem fra Sønderborg by og Sundeved, ja helt nede fra Angel.

I Guderup blev Niels Nielsen leder af en halv snes gode faste musikere, som han havde aftale med, og som han kunne kalde på, når han blev bestilt til at spille til koncert, optog, fester, bal og lignende. Derfor kunne han kalde sig musikdirektør, og det er forklaringen på den titel, som mange måske har undret sig over. Når der skulle være fest, f.eks. bryllup, kunne folk henvende sig til Niels og bestille musik.

Niels fortæller et sted, at når de spillede til bryllup, var de gerne 7-8 mand, og så var

der fest og stemning. Ofte begyndte de om formiddagen med at blæse ind, så folk kunne komme i stemning, og sådan at de vidste, at nu skulle de snart i festtøjet. Når det så blev bryllupstid, først på eftermiddagen, så tog de fire af musikerne med op til kirken, hvor brudeparret og gæsterne før højtiden marcherede rundt om kirken med fuld musik i spidsen. Siden blæstes der ind igen - til spisning. Hver gang der kom nogle gæster til stedet, hvor festen blev holdt, fik de en fanfare. Det var en festlig start. De fleste steder blev hele byen bedt med til bryllup, og ofte festedes der i to dage: den egentlige fest og så dagen efter, som man kaldte "æddekost" eller andendagsgilde, og begge dage var de samme gæster med.

På spørgsmålet om de ikke blev trætte, svarede Niels: »Nej, vi bare spillede og spillede. Men vi glemte at tage noget for det. Vi fik 4,50 mark for en dag og en nat. Det var ikke nemt at eksistere på.«

Når der var Guderup ringridning, var det i mange år en selvfølge, at det var Niels, der arrangerede musikken.

Rytterne samledes et centralt sted ved middagstid, og med musikken i spidsen formerede man et langt optog, som drog gennem byen ad en forud bestemt rute. Langs vejen stod så folk og beundrede de flotte heste og

ryttere. Begge var i dagens anledning pyntede med blomster og grønt. Musikerne sad oftest på en vogn, og der var en 5-6 stykker. Der var bl.a. Frederik Petersen, Augustenborg, Chr. Andersen, Egen, Henry Hejøl og hans bror, Peter Cordsen, Schue, Skjerning og Heine Nielsen fra Ketting. Når de kom til ringriderpladsen, blev der spillet hele eftermiddagen, indtil ridningen var forbi, og konge og kronprins var udråbt. Det kunne ofte blive ud på aftenen, inden det var slut, og da Niels blev ældre, sagde han på dette tidspunkt farvel, og de andre fortsatte med at spille til bal. Det var ikke alene til Guderup ringridning, at Niels spillede. Jeg har også set ham komme kørende i optoget i Sønderborg.

Og noget lignende har vel også været tilfældet i de omliggende byer.

I 1904 byggede Niels Nielsen hus i Guderup (nuværende Søndergade 9 med den lille veranda foran).

I 1906 blev han gift med Marie Madsen, en datter af skræddermester Nikolaj Madsen fra Sjellerup. Hun blev ham en god støtte i hans omflakkende liv som musiker, og som han selv skriver: »Marie var mig en god hjælp i alle disse ting. Når musikken tvang mig bort fra hjemmet, måtte hun passe hus, børn og forretning.«

Her fra dette hus drev han også barberforret-

ning i en del år og blev derfor kaldt »Niels Barber«. Senere fik han også indleveringssted til Nordborg Dampvaskeri og senere igen,

1904 - Niels' hus i Søndergade 9 m. boghandel og frisørsalon.

det var i oktober 1926, fik han oprettet et kontor for Nordborg Sparekasse. På et ret tidligt tidspunkt, fra 25. oktober 1920, fik Niels aftale med Gyldendals Boghandel om at få oprettet et bogudsalg. Det var en såkaldt B-boghandel, der fik bøger i kommission, og han skulle så modtage et nyt hold bøger, når der var gået et stykke tid. Det var til stor nytte for Guderup og omegn at have en bog- og papirhandel, hvor man kunne købe bøger og papirvarer, og hvor man kunne bestille den slags hjem. Boghandelen eksisterede til 1. marts 1950. Det første barn, Marie og Niels fik, var en lille pige, der døde, 2 år gammel. I 1912 fik de sønnen Jørgen. Han tog studentereksa-

Brudebillede af Marie og Niels Nielsen.

men fra Sønderborg Statsskole. Det var ret usædvanligt, at børn ude fra landet dengang kom på Statsskolen, så det fortæller lidt om, hvor nidkære Niels og Marie var for at give deres børn en god uddannelse. Efter studentereksamen tog Jørgen straks til København for at studere musik. Han var et år på universitetet og fire år på Musikkonservatoriet, hvorfra han tog afgangseksamen og »stor

eksamen« med udmærkelse. Han var for øvrigt en af de sidste, som havde den berømte komponist Carl Nielsen som lærer. Jørgen blev en dygtig pianist og fik snart ansættelse forskellige steder bl.a. i det deng-

Et blik op ad Søndergade.

ang så fornemme Scandia, hvor Gylling Hansen var dirigent. Han interesserede sig også meget for korsang, og blev kordirigent for forskellige kor, først »Københavns Arbejdersangkor« og dernæst »Københavns Folkekor«.

Han komponerede også selv melodier og sange og udarbejdede et utal af arrangementer for kor. Han havde et nært og lovende samarbejde og venskab med digteren Harald Bergsted.

Jørgen blev gift med Lillian, og de fik to søn-

ner. Det var en årlig fast tradition, at de skulle på sommerferie på Als. På vej hjem fra en ferie skete der det tragiske, at den ene af de to sønner omkom ved et færdselsuheld. Den anden søn hedder Bent og er reklame-tegner på Falster. Jørgen, der nu er 87 år, er kommet på plejehjem, og Bent har solgt og ryddet hans hus. Derved er der kommet en del billeder og nodematerialer frem, som belyser Niels Nielsen og hans betydning, men meget er også gået tabt.

To år efter fik Niels og Marie en datter, Margrethe. Hun skulle efter den tids skik uddannes i husgerning og kom på »Ankerhus Husholdningsskole« ved Sorø. Herfra blev hun ansat som husholdningslærerinde hos Johanne Hansen på »Als Husholdnings-

*Familieidyl
Mor, Margrethe Jørgen, Far.*

skole». Senere blev hun gift med bagermester Carl Hansen, som havde bagerforretning i Perlegade. De fik tre børn, Ingelise, Britta og Carsten. Britta har gennem samtaler ydet bidrag til dette mindeskrift ved at fortælle om sin morfar og ved at låne mig billeder. Hun har også sat mig i forbindelse med Ingelise, der bor i København. Britta har desuden sat mig i forbindelse med Jørgens søn, Bent Nielsen, på Falster.

Børnebørnene tog ofte til Guderup for at besøge morfar og mormor, og Niels var god til at hjælpe med lektier og skrive stil, navnlig når det drejede sig om udlændighedstiden under tysk herredømme. Niels var en meget vidende mand, og han var god at komme til i sådanne tilfælde.

Som man ser, var Niels og Marie stræbsomme og flittige mennesker, der gjorde meget for at skaffe midler til det daglige brød og til opdragelse af deres to børn, der fik en god uddannelse. De viste stor kærlighed til deres børnebørn, og de var meget optaget af, at de blev opdraget ordentligt på god gammeldags vis.

Hvad der skete med Niels Nielsen under 1. verdenskrig, hørte man ham sjældent omtale, men i en slægtsbog, som er i familiens eje,

har han selv optegnet følgende: »I 1. verdenskrig blev jeg indkaldt den 23. maj 1917 og var regimentsmusiker i Rendsborg til krigens slutning i 1918. Først blev jeg sendt til 3. Traineskadron, senere til 4. Eskadron. Dernæst kom jeg den 27. 6. 1917 til musik-korpset ved 4. kompagni II Landstorm, Bat. IX, og til sidst kom jeg til Landstorm, Bat. IX-30. Da revolutionen kom, var jeg afkommanderet til Mecklenburg. Jeg blev hjemsendt den 19. nov. 1918.«

Marie og Niels på Niels' 80 års fødselsdag.

Niels står i døren i "barberuniform" og venter på kunder.

Beretninger om oplevelser som musiker

Som musiker var Niels Nielsen med ved mange af de store nationale begivenheder rundt om i landsdelen, navnlig i genfore-

ningstiden. For at opretholde ro og orden blev landsdelen besat af internationale besættelsestropper, mest bestående af fransk-mænd. De marcherede op ad Sønderborgs gader med Niels og hans musikere i spidsen. Niels fortalte med begejstring, at når de havde spillet et nummer, smed de små fransk-mænd deres huer op i luften og greb dem igen, når de atter faldt ned.

De var også med på Dybbøl Banke ved den store nationale fest, da lensgreve Ditlev Schack holdt den berømte tale til kong Christian den Tiende, og da denne fik overrakt det store Dannebrogflag af de sønderjyske piger.

Niels Nielsen fortæller i et interview, at de største oplevelser, de havde som musikere, var ringriderfesterne. De havde deres oprindelse fra den tid, da de »red for hertugen«, som de kaldte det, ude på Ruhmorsgårds marker. Til disse havde en gammel musiker, Niels Møller, skrevet en kvadrille, som blev brugt ved disse fester.

De dejligste af disse fester var Sønderborg Ringridning. Da var de sædvanligvis et orkester på omkring 30 mand.

Trafikalt set var Als meget foran beboerne på Sundevedsiden. På Als havde man »E Kleinbahn« længe før man fik jernbane fra Sønderborg til Tinglev.

Niels fortæller et sted, at ifølge den køre-

plan, man fik udleveret i 1906, da afgik der mellem Sønderborg og Nordborg og mellem Sønderborg og Sydals, henholdsvis fem og fire dobbeltture daglig. Farten var dog ikke den samme dengang som nu, og der var også længere ophold ved stationerne.

En tur fra Sønderborg til Nordborg tog rundt regnet et par timer, og en tur fra Sønderborg til Skovby tog en time og ti minutter, med fornødne standsninger undervejs, og så måtte man endda altid være indstillet på forsinkelser af både den ene og den anden art, som f.eks. når man tabte dampen. Det kunne nemlig ske, at man havde så lange togstammer med, at det kneb med at holde farten, hvor det gik op ad bakke.

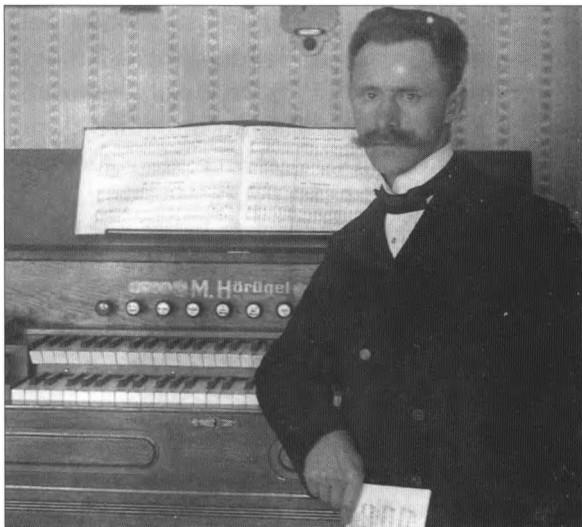
På de store festdage, når folk skulle »te stajs«, f.eks. til ringridning, blev det nødvendigt at tage alt vognmateriel i brug, således også de åbne kreaturvogne. Hvis vejret ikke var alt for godt, blev de forsynet med pressenninger, og for at pynte lidt på det hele, blev både lokomotiv og vogne dekoreret med blomster og bøgegrene. Billetteringen kunne på sådanne dage ikke som sædvanligt finde sted i vognene, men den måtte ske ved ankomsten til amtsbanegården i Sønderborg, den nuværende bystation. Så blev hele bane-gårdsterrænet afspærret, og folk blev dirigeret ind gennem bestemte båse, hvor billette-

ringen så fandt sted, men alt foregik med fest og højt humør.

Togstammerne var da så lange, at de rakte langt uden for stationsarealet og ind over Herman Bangs Gade, hvor der altid, når et tog skulle passere, var udstationeret en portør med et flag for at advare trafikanterne. For at holde forbindelsen ved lige mellem bystationen og Sønderborg Hovedbanegård var det i mange år nødvendigt at føre et tog gennem Sønderborgs Jernbanegade og op til Bystationen. Der sad da altid en portør foran på toget. Han var forsynet med en klokke for at advare trafikanterne, og det var en stor turistattraktion.

Nu er det ikke amtsbanernes historie, der her skal beskrives, men musikerne var meget afhængig af denne »Kleinbahn«, som den kaldtes, når de skulle ud og spille til bal, og de havde et fortrinligt samarbejde med de alsiske jernbanefunktionærer. Niels fortæller et sted, at togpersonalet var dem så venligsindet, at de, når de spillede til fest i Nordborg, lod en 2. klasses togvogn - det var en af de fine - stå åben til dem på stationen hele natten. Så kunne de bare kravle ind i den og lægge sig til at sove indtil næste morgen. Det var dog ikke altid, at det blev til søvn. Det hændte, at togpersonalet satte sig ind hos musikerne, og så havde de det rigtig gemytligt. Engang blev det dog lidt

for gemytligt. Det var på kejserens fødselsdag. Et par togbetjente havde fået lidt for rigeligt af de våde varer og kom væltende ind i kupeen til musikerne. De havde helt glemt deres pligter, og det bevirkede, at

Niels Nielsen ved sit harmonium.

toget, da det skulle hjem til Sønderborg, mistede dampen et par gange - først i Havnbjerg og senere i Guderup, - og der måtte sendes et ekstratog til Guderup for at tage det dampløse tog og dets passagerer med på slæb til Sønderborg - jo, det var en »Kæjses Geburts!!«. Det gav anledning til stor overskrift i avisen dagen efter.

Den alsiske spillemands historie

Som sin far var Niels Nielsen meget interesseret i fortiden, og for hans vedkommende blev det naturligvis det gamle musikerliv. Han kendte og kunne huske mange af de gamle alsiske spillemande. Han har således indtalt et bånd den 8. maj 1956 om dette emne. Noget af det refereres her for at gøre opmærksom på Niels' lokalhistoriske interesse. Han siger selv, at han fortæller den gamle alsiske spillemands historie, »for at redde ham fra glemsel og give ham den omtale, som han har fortjent«.

Musik til dans var i helt gammel tid forbeholdt den finere del af befolkningen, hoffet, adelen og herremanden. Almuen måtte nøjes med en forsanger til folkeviserne, men efterhånden kommer den faste spillemand ind i billedet, med det vi nu med en fællesbetegnelse kalder folkedanse. Den gamle spillemand, der var vokset op blandt den jævne befolkning, betød mere end nutidens orkesttermusiker. Han kendte egnens skik og brug og vidste, hvad der hørte sig til og toges ofte med på råd, når festen f.eks. skulle planlægges.

Der fortælles om gamle provst Ebbesen i Svenstrup, at han rådede de unge til, når de bestilte bryllup, at rådføre sig med spille-

manden og kokekønen, så skulle han nok indrette sig derefter.

Spillemanden optrådte i begyndelsen alene og spillede på en violin, en tværføjte eller en buksbomklarinet med fire eller seks klapper.

Efterhånden sluttede musikerne sig sammen til små orkestre med 3 eller 4 mand.

Nodestemmer kendte man ikke; de spillede alle samme stemme eller i oktaver. Hvis nogen var mere musikalsk, så spillede han sekund, en slags anden stemme efter gehør. Noder havde man sædvanligvis ikke. Man spillede udenad efter overlevering. Enkelte kunne dog optegne de gamle danse i bøger. Ved at sammenligne disse optegnelser finder man tit de samme danse, men udstyret med »krøller og sving«, når deres ophavsmand har villet brillere over for publikum eller ikke mindst over for sine egne medspillere.

I Henrik Ussings bog: »Det gamle Als«, nævnes en gammel spillemandsbog med påskriften, Hans Nielsen, Holm, den 6. april 1844. Hans Nielsen var en alsidig mand. Han lavede violiner, som dog er gået til. En bog, skrevet af lærer Jørgen Jørgensen, Dyndved, bærer årstallet 1811. Heri finder man følgende udsagn: En egen alsisk eller sønderjysk tone er det vanskeligt at påvise. Dansk, tysk, og sydlandsk kultur er skyllet ind over vor

hjemstavn sydfra og har præget folkelivet. Også Niels Nielsen finder en gammel spillemandsbog i Rens. Her fandt han en gammel march, og med lidt fantasi kan man godt høre de fremmede hære marchere ind over vor grænse mod syd.

Det ser ud til, at spillemandens anseelse og betydning har nået sit højdepunkt i første halvdel af det nittende århundrede. De fleste af vore gamle alsiske spillemænd er gået ukendte i graven og kan ikke efterspores, men et par huskes endnu, f.eks. et par brødre i Sjellerup, Chresten Petersen og især Peter Petersen. De havde øgenavnet Padde. Slægten er af en yngre generation ført videre, f.eks. i Århus, hvor den har antaget navnet Padde som slægtsnavn. Peter Petersen blev tidlig gigtsvag og invalid. Han måtte opgive musikken, men skrev en del noder, bl.a. skrev han til Egen Mandskor i 1889 et sæt nodebøger med en overordentlig smuk håndskrift og nodeskrift. Ved siden af musikken holdt han privatskole, hvor han lærte små børn at læse. Christen Petersen rejste omkring århundredskiftet til Amerika, hvor han senere døde.

Men forinden dannede de sammen med »Peter Morbror« og Chresten Jørgensen, kaldet »Trolldøj« et orkester. Niels Nielsens farbror har fortalt, at han en søndag aften gik

forbi kroen »Paragraf Fem« og faldt i snak med kromanden Chr. Petersen, der stod uden for. På hans spørgsmål om hvem, der spillede inde i kroen, svarede han: »Åh, det æ de Pocher og Padder og Trolde og Morbrøjer«, altså disse fire.

Den bedre musik leverede slægten Møller. Lorenz Møller boede i Stevning, senere i Guderup. Han havde fra amtsstuen i Åbenrå fået privilegium på at levere musik i Egen og Svenstrup sogne. Han må have været en dygtig spillemand. Hans søn, Hans Møller, kom i lære hos stadsmusikant Chr. Petersen i Sønderborg. Herfra kom han til Finland og endte i København, hvor han i over 40 år sad som musiker i Tivoli, først som violinist i Koncertsalen, senere i mange år som valdhornist i harmoniorkestret, under C. C. Møller, Carl Lumbye og Fr. Hemme. Med sit karakteristiske smukke fuldskæg satte han sit præg på orkestret.

Man hørte ofte Niels bruge udtrykket: »Hovs fis far!«, når nogen spillede falsk. Ingen vidste dengang hvorfra udtrykket stammede, men her er oprindelsen:

De to nævnte: Lorenz og Hans Møller, far og søn, spillede ofte sammen og var ansete musikere. Engang råbte sønnen: »Hovs fis far«, hvortil faderen rapt svarede igen: »Hold din snut, knægt!«.

Således var Niels Nielsen fuld af historier fra

spillemandstiden. Pudsig nok er en af de danse, der holdt sig længst, »Oldmos å æ tæer«, og den slutter håndoptagelsen med. Ved bryllupper var det skik, at skafferen dansede den første dans med bruden, og så overgav han hende til brudgommen. Niels Speggers fra Stevning var en søgt skaffer, så til ham skrev Lorents Møller: Niels Speggers vals fra 1820

I Østerlund boede gamle Bragh. Han spillede 2. violin og blæste althorn. Mens han spillede, gik foden op og ned i takt. Hvis så én trådte ham over foden, kom han ud af takt.

En gang da en del spillemænd gik til bryllup i Holm, faldt Bragh i en udgravning i gaden i Nordborg. I faldet smed han hornet over mod posthuset, så det måtte sendes til reparation. Han var så senere med sit pænt istandsatte horn med i kirke ved et sølvbryllup i Søby. Da han sprang af vognen, tabte han hornet og sprang med en stor flad fod lige ned på det. Så kunne det ikke sige mere.

Gamle Jensen kom til Nordborg og var murer og musiker. Da han kom fra Sjellerupskov, antog han navnet Skov og blev stamfader til den meget musikelskende familie Skov i Nordborg.

Endnu skal nævnes den gamle Nordborg

Musikforening, vel nok startet af konsul With og med lærer Leth som leder. Dens medlemmer spillede dog mest for fornøjelse.

På Kegsnæs spillede i mange år gamle Hans Fogt, der skal have været en god violinist og gerne kappedes med Petersen i Sønderborg, om hvem der spillede bedst. Også Jørgen Møller (fløjtespilleren) huskes.

Efter 1864 blev en del alsiske musikere uddannet som tyske regimentsmusikere og kom hjem med større viden og udsyn. Endnu kan nævnes Claus Færgemand, Hørup, og Duus, Tandslet, der havde været musikere i den danske hær.

Nogle få danse fra spillemandstiden holdt sig endnu ved gilder op til første verdenskrig. Sidst i Stevning, hvor der endnu var fire par, der kendte dem:

Oldmo's å e tær
Kina
Toilette Polka
Riil
Blå flag
Sønderborg Kvadrille

I Egen Sogn var der efter Lor. Møller en Hans Petersen (Hans Skrædder) fra Sjellerup. Han var en god trompet med stor udholdenhed. Ved ringridning stod han som sæd-

vanlig ved galgen og blæste signaler, hver gang en rytter fik ringen.

Sidst i firserne kom Christen Jacobsen fra Sjellerup hjem fra Artilleri-musikken i Rendsborg. Han fik et bedre snit over det hele og var i mange år kendt som øens bedste tenorhornist. Med sit dejlige humør, sit friske væsen og sin dygtighed blev han en af egnens velsete musikere, og han spillede endnu op i sin høje alderdom.

Christen Jacobsen og Niels Nielsen spillede i mange år sammen med Nicolaj Madsen, Sjellerup, Jørgen Møller fra Egen, Jørgen Frederiksen fra Dyndved, Hans Pallesen fra Guderup, Claus Møller fra Sjellerup, samt Peter Jørgensen og Jacob Jørgensen fra Stevning. Disse to Jørgensener slog sig senere på musikhandel, og dannede det store landsomspændende musikfirma Bdr. Jørgensen.

En god bassist og især tubablæser var Hans Klein, hvis søn blev organist i Broager.

En anden af de gamle musikere, som Niels har interesseret sig en del for, er Johan Bonde fra Stevning. Han har her igen indtalt et bånd, hvor han omtaler Johan Bondes liv og spiller noget af hans musik sammen med sine musikere. Johan er så interessant en person, at han skal have en særlig omtale. Johan Bonde blev født i Lavensby i 1834,

som søn af gårdejer Christen Christensen Bonde. Han blev født med en hofteskade, der bevirkede, at han blev halt. Hans far skønnede derfor, at han ikke kunne blive landmand, og da det viste sig, at Johan Bonde var musikalsk, fik han sin bedstefars violin at spille på. Han fik nogen undervisning af sin skolelærer, og senere ernærede han sig ved at spille til baller rundt omkring på egnen. Dengang var musikernes betaling ofte punse, og Johan kunne godt lide punse. I sin omtale af de gamle musikere skriver Niels, at spillemændene havde brug for »lidt miæ pæng å lidt minne punse«.

Der fortælles, at Johan Bonde var en dygtig musiker, der ligesom Niels Nielsen på et senere tidspunkt, havde sit eget orkester, som kunne udvides efter behov. Hvis han skulle stille med et stort orkester, og han ikke havde musikere nok, holdt han sig ikke tilbage for at supplere med et par "trompetere", hvis instrument var udstoppet med vat, så de ingen skade kunne gøre.

At Johan Bonde var en dygtig musiker er der nok ingen tvivl om. Han har nemlig efterladt sig 56 kompositioner, signeret med sit eget navn, og de er ingenlunde nemme at spille. Niels Nielsen har studeret disse noder, og han mener at have fundet ud af, at kun tre af disse musikstykker er skrevet af Johan Bonde selv. Resten er slet og ret afskrifter af

en komponist fra Kappel i Sydslesvig ved navn Eduard Kieseler. De tre, som Johan har komponeret selv, skulle være en rheinländerpolka, en vals og en kuk kuk polka. Rheinlænderen og kukukpolkaen er indspillet på bånd, som endnu eksisterer.

Frede Therkelsen, Danebod Højskole, har også studeret Johan Bonde, og han mener, at der er to forskellige, der har skrevet noderne, den ene med en fin og tydelig nodeskrift skrevet af Johan Bonde selv og den anden bestående af nogle få stykker af en af Bondes kolleger.

Christian Petersen, Stakkelhøj, som er i besiddelse af en node, skrevet af Johan Bonde, mener det modsatte. Men det er nok sådan, at Johan Bondes kompositioner udgør den musik, som blev spillet på den tid: valse, polkaer, marcher, mazurkaer, rheinlændere og lignende, altså den tids popmusik, som altså også Johan Bonde skrev, og som på mange måder lignede hinanden.

Det fortælles, at efter et bal på hotel Union i Nordborg, som Johan havde spillet til, fik han lidt for mange punse, og på hjemturen til Lavensby faldt han i søvn. Det var midt om vinteren, og det frøs temmelig hårdt. Da Johan vågnede igen, var hans fingre frosset stive, og efter dette kunne han ikke få dem

til at lystre violinen som før. Efter sigende sad han derefter, når han skulle spille, et stykke tid og gned fingrene, mens han sagde: »Æ ska ligch hå e finge i gang, for de hæ væt fråsen«.

Da Niels Nielsen lærte Johan Bonde at kende, var dennes glansperiode for længst et overstået stadium. Nu måtte den gamle dirigent nøjes med at spille 2. violin, og det gjorde han ikke særlig godt.

Men det han nok huskes bedst for i dag er hans vævninger. Tonerne er borte, når de er spillede, men de vævede ting, gardiner, vægtæpper og andre stoffer hænger stadig rundt om i hjemmene endnu i dag, og på Danebod Højskole bruger man hans mønstre i undervisningen.

Johan Bonde døde i 1919 i Pøl, og hans minde lever stadig på Nordals.

Det nationale arbejde

Som fortalt i begyndelsen var Niels Nielsen vokset op i et meget nationalt præget hjem, og det var derfor også naturligt, at han straks fra sin ungdom tog del i det nationale arbejde. I et interview fortalte han engang, at det i grunden begyndte ved en tilfældighed. Det var mens han var i lære i Åbenrå, at Hans

Paulsen blev spurgt, om der ikke var en af hans musikere, der kunne have lyst til at tage ud i en forening og indstudere nogle sange til brug for et dilettantstykke, som de var ved at indøve. Det kunne Niels godt have lyst til, og sådan tog det sin begyndelse.

Det var sådan dengang, at det var forbudt danske skuespillere at komme syd for grænsen, og så måtte man jo selv tage fat. Det blev dilettant, man gik i gang med, og til de fleste stykker hørte der sang.

Da Niels kom til Guderup, var det naturligt, at han tog del i det nationale arbejde inden for Egen Ungdomsforening, der på det tidspunkt var i god udvikling. Det begyndte med, at han forestod nogle sangaftener, og det udviklede sig til et mandskor, der startede omkring 1908.

I en oversigt over Egen Sangkors historie skriver Niels Nielsen, at Egen sogn har haft sangkor lige siden 1889. Chr. Jacobsen, Sjellerup, startede 1. marts et mandskor, som Niels senere overtog. Der findes et billede af dette mandskor fra 1908, hvor også navnene står på dem, der var med i koret.

Anledningen var, at i 1907 startedes »Nordslesvigs Fælles-Sangforening«, der med en sangerskare på omkring 100 sangere holdt 7 årlige stævner, der var besøgt af 1000 mennesker.

Egen mandskor ca. 1908.

På billedet ser man følgende sangere, nævnt fra bageste række:

Claus Petersen,

Gl. Guderup

- *Hein. Carstens, Elstrup*

- *Chr. Walthor, Guderup*

- *Hans Smedemand,*

Stolbrolykke

- *Peter Petersen, Egen*

- *Hans Eriksen, Egen*

- *Nikolaj Madsen,*

Guderup

- *Jørgen Petersen,*

Guderup

- *Hans Frederiksen, Egen*

- *Hans Hvid, Guderup,*

- *Heinrich Richelsen,*

Guderup

- *Niels Nielsen, Guderup*

- *Jørgen Rasmussen,*

Guderup.

Det animerede Niels og hans sangere til og så at tage fat.

Dette udmærkede arbejde satte krigen i 1914 en stopper for.

På et erindringsblad skriver Niels Nielsen, at han sammen med musikdirektør Ernst Hansen i Sønderborg i 1906 begyndte at arrangere større koncerter, især i Nordborg. Det blev til en række faste årlige koncerter. Hele dette arbejde var naturligvis et led i det nationale arbejde for danskheden. Det blev de tyske

amtsforstandere efterhånden klar over, og de forhød værtshusholderne at arrangere noget sammen med Niels.

Han kunne derfor ikke dy sig for at fremprovokere et komisk intermezzo, idet han forespurgte, om det var forbudt at spille f.eks. Kuhlaus »Elverhøj ouverture«, der slutter med, at man stående synger »Kong Kristian«. Han fik det svar, at det kunne ikke direkte forbydes, men hvis nogen ville forsøge at synge dertil, skulle han øjeblikkelig afbryde, da han ellers blev straffet for »en

mod den tyske stats integritet rettet fjendtlig handling«. Der var nemlig bestemte sange som det var forbudt at synge, og til dem hørte »Kong Christian«.

Niels Nielsens arbejde havde en stor betydning for Nordborg by og opland. Først og fremmest hans arbejde med Nordborg Sangkor, men efterhånden var det også blevet sådan, at når den selskabelige forening »Concordia« skulle arrangere teater med efterfølgende bal eller andet festligt, så var Niels og hans orkester selvskreven til at spille, ofte med 6 mands orkester, og Niels var god til at sætte humør i aftenen og gøre den festlig.

»Concordia« var noget ganske specielt for Nordborg. Foreningen hed egentlig »Union«, men det navn huede ikke tyskerne, og man kaldte så foreningen »Concordia«, der betyder det samme. Den var startet i 1878 og stod for indstudering af dilettantforestillinger, og arrangerede de nationale fester, såsom kongens fødselsdag, afstemningfester og genforeningsfester. Her var Niels altid den drivende kraft.

Senere, op i 1950'erne, gik man over til at engagere større teaterforestillinger med bl.a. Gerda Christoffersen og Kaj Abrahamsens teaterselskaber, og da man i 1968 fik det

nye Nørherredhus, kunne scenen også rumme opførelser med Det kongelige Teater.

Dengang, omkring 1878, var Nørherred et bondesamfund med ret store gårde, hvor der sad velhavende bønder, og det var mest disse og byens bedre borgerskab, der mødte op til disse fester, og de var i stiveste puds. Herrerne var i kjole og hvidt og bar hvide handsker, så man ikke skulle tilsmudse damernes hvide bluser, når man begyndte at svede, efterhånden som dansen gik. Damerne mødte i lange rober, så der var festivitas over det. Først da man når op i 30'erne, kommer der noget mere liberalt over festerne.

Egen Sangkor

Når man skal beskrive Niels Nielsens liv og virke, kommer arbejdet inden for Egen Sangkor til at fylde en stor del. Det var hans fortjeneste, at det blev ført videre, og det var også hans fortjeneste, at det fik så stor en national betydning.

Efter 1. verdenskrig var det svært at komme i gang med det nationale arbejde, men efter et unggilde i Elstrup var der en flok unge, der pressede på for igen at komme i gang med gymnastik, fodbold, sanglege m.v., og Niels

Egen blandede kor 1934.

lovede at tage sig af det kulturelle med at indøve sange. Sideløbende gik han i gang med at indøve dilettantstykker, både små og store ting. Det var ting af Erik Bøgh, Høstrup, Heiberg o.a. Andreas Graus kone var datter af forfatteren P. L. Møller fra Vester Skjærninge, der skrev en del skuespil. Dem fik hun skaffet hjem, og dem prøvede man kræfter på.

Senere gik man i gang med mere krævende opgaver så som Genboerne, Elverhøj, og senere spillede man På Valsen, Jomfruburet,

Farinelli og Tre små Piger. Der var grøde i arbejdet, så i stedet for mandskoret fik man dannet et blandet kor i 1927. Det blev en vigtig del af ungdomsforeningens arbejde. Hvert efterår afholdt man en koncert, og der var altid stor tilslutning til disse koncerter. I et lille skrift har Niels Nielsen selv beskrevet arbejdet på denne måde:

Korets hovedarbejde har hele tiden været den danske sang, men man har også gennemført en del større ting som Gades "Elverskud, Carl Nielsens »Fynsk Forår«, og af

Niels' søn, Jørgen Nielsen, »Landsbyen« og »Årets gang«, Emborgs »Høslet«, Kuhlaus musik til »Elverhøj«, Lange Møllers musik til »Der var engang«, Peter Graus »Genforeningskantate« o. a. Disse ting har koret sunget ved sognets forskellige fester og møder, og udenbys har koret været på besøg, både i Broager, Holbøl, Højer, Abild og Rens, ligesom det har medvirket ved årsmøder i Sydslesvig.

Også et kirkeligt arbejde har koret kunnet tage op. Så vidt muligt har det sunget på kirkelige festdage som jul, påske og pinse, og det har sunget ved mindefester for Luther, Kingo og Grundtvig.

Niels Niensens lille skrift slutter med, at han retter en tak til sin søn Jørgen Nielsen og til Harald Bergsted i København for venlig hjælp.

Lige så retter han en tak til Forsamlingshusets to værtpar Frida og Christen Moos samt Agnete og Jørgen Krogh. (det var skrevet før Kirsten og Jens Meier kom til).

Niels Nielsen har efterladt sig en omfattende scrapbog over arbejdet i Egen Sangkor. Her har han samlet annonceringer og avis anmeldelser af alle koncerter og dilettantstykker, som man har opført gennem årene. Når man sidder og læser dem igennem, får man et stærkt indtryk af det store arbejde og den

høje kvalitet, der ligger i dette kulturelle og nationale arbejde.

Niels Nielsen arbejdede på den måde, at han valgte en komponist, oftest en dansk, og så valgte han nogle karakteristiske sange af denne komponist, som koret indøvede til efterårskoncerten. Der var både en større og nogle mindre ting, sange og lignende, og så sluttedes der af med et hovedværk af komponisten.

Niels W. Gade-aften

Det første, der står omtalt i scrapbogen, er en Niels W. Gade-aften. Der blev lavet et flot program med et billede af N. W. Gade. Først

N. W. Gade

er der en udførlig omtale af komponisten, dernæst selve programmet, hvoraf Elverskud er det vigtigste.

Så følger teksten til Elverskud, så publikum kan følge med i handlingen.

Uropførelsen fandt naturligvis sted i Egen Forsamlingshus for stuvende fuldt hus, og folk var ovenud begejstrede. Man tog også ud og opførte Gade-aftener andre steder, og af anmeldelsen fra f. eks. Sønderborg Stats-

skole kan man se, at indstuderingen har fundet sted på den måde, at sangkor rundt om i amtet har indøvet programmet.

Dernæst har man sunget sammen, 60 sangere og 25 musikere, indtil man kunne fremføre programmet.

Niels Nielsen havde i sin egenskab af musikdirektør kontakt med mange forskellige musikere, også militærmusikere, der dengang var stationeret i Sønderborg.

I omtalen fra Vester Sottrup står der følgende: »Koncerten i aften var yderst vellykket. Såvel orkestret som de tre sangforeninger viste, at de med glans forstod at løse den vanskelige opgave, det er, således at fremføre en så stor komposition som N. W. Gades »Elverskud«. Solopartierne udførtes mesterligt af lærer Berggreen, Nyhøl, frøken Richelsen, Guderup, og frøken Lyck, V. Sottrup. Hver af foreningerne har således været i stand til at stille en solist, som fuldt kunne løse opgaven«.

Carl Nielsen-aften

Den næste koncert, der omtales i scrapbogen, er en Carl Nielsen-aften, og det særlig interessante ved den er, at Niels Nielsen i den anledning har været i forbindelse med selveste komponisten Carl Nielsen. Der er i scrapbogen indsat et brev fra Carl Nielsen,

PROGRAM

Niels W. Gade:

1. *Efterklange fra Ossian, Koncert-Ouverture.*
2. *I den blaa Grotte, Scene af Balletten „Napoli“.*
3. *Brudevals af Balletten „Et Folkesagn“.*
4. *„Elverskud“ Ballade efter danske Folkesagn
for Solo, Kor og Orkester*

Solister: { *Elverkongens Datter: Fru Rasmussen*
Moderen: Frk. Richelsen
Hr. Oluf: Hr. Budtz

Kor: Egen Ungdomsforenings blandede Kor.
Orkester: Als Nørherred og Sønderborg Orkesterforeninger.
Dirigent Hr. N. Nielsen.

Program af »Elverskud«.

Carl Nielsen.

dateret 17.11.29, hvori denne takker for det tilsendte brev, program o.s.v., og hvor han udtaler, at det har glædet ham, at man har kunnet gennemføre at indstudere »Fynsk Forår«, og at man har kunnet opnå kontakt med publikum.

Også til denne aften var der udfærdiget et udførligt program, hvoraf man ser, at koncerten begynder med »Festmarch« af musikken til Helge Rhodes genforeningsspil »Moderen«. Så var der et kort foredrag om Carl Nielsen, og dernæst fortsatte programmet med forskellige sange af Carl Nielsen, så som solo-sang og børnekor og fantasistykker for obo. Så kom hovedværket: »Fynsk Forår«, lyrisk

humoreske for solo, kor og orkester, med tekst af Aage Berntsen. Solister var frk. Richelsen, hr. A. Thordsen og hr. P. Leth, Ketting.

Udvalgte navn 17 - 11 - 29.

Mr Musikdirektor Nielsen.
Man er takket meget for Dem
Brev, Program o. s. v. Det har
glædet mig at se hvorledes De
har kunnet gennemføre Dem Jule
og at det vistnok er lykkedes
Dem at få Kontakt mellem Til-
hørerne og: »Fynsk Forår».

Endnu engang min bedste
Tale med en Hilsen fra Dem
f. t.
Carl Nielsen.

Kopi af brevet fra Carl Nielsen.

En søndag på Amager.

Blandt børn, som medvirkede, var Elisabeth Moos og Robert Rasmussen.

Orkestret bestod af medlemmer af Als Nørherred og Sønderborg Orkesterforening med Niels Nielsen som dirigent.

Ifølge avisreferatet overværede over 200 personer koncerten.

Med den tids lidt svulstige sprog stod der, at »med Fynsk Forårs udførelse nåede koncertens udøvere det fortrinlige, det gælder solisterne, sangkoret og børnekoret såvel som orkestret, og et mægtigt bifald brusede ved

afslutningen tonekunstens udøvere i møde. Ved kaffebordet tolkedes i en række taler forsamlingens tak for en oplevet nydelsesrig aften.«

Jubilæumsaftener

Det har føjet sig sådan, at der er 10 år mellem oprettelsen af Egen Ungdomsforening og indvielsen af Egen Forsamlingshus. Man har derfor også ofte benyttet lejligheden til at fejre de runde tal sammen, og da har Egen Sangkor naturligvis også været med til at gøre begivenheden festlig.

Det første jubilæum, der omtales i Scrapbogen, er året, da Egen Ungdomsforening fylder 35 år, og Egen Forsamlingshus fylder 25 år. Det var i 1933.

Festen strakte sig over tre dage: onsdag den 10. maj kl. 19 var der fest for Forsamlingshusets medlemmer, torsdag den 11. maj kl. 19.30 for Ungdomsforeningen. Da det gik så godt med så stor tilslutning, besluttede man at gentage jubilæumsforestillingen. Der står således i et avisreferat: De forskellige arrangementer ved jubilæumsfesten i forsamlingshuset blev i går eftermiddags givet da capo. Der var rettet indbydelse til de større børn i Egen Sogn og i nabosognene samt sognets gamle. Salen var stuvende fuld, og de ca 400 børn var jubilæumsfestens mest taknemmelige publikum. Førstelærer Wind, Elstrup, skildrede husets historie og lignede huset ved en borg, hvorfra det danske folk forsvarede sin ret imod undertrykkernes stormløb. Sangkoret glædede børnene med forskellige sange, ligesom diletanterne opførte »En søndag på Amager«, indstuderet af Niels Nielsen. Som man ser er sangkoret under ledelse af Niels Nielsen altid med, når der festes eller fejres højtidelige begivenheder.

Som før nævnt har Niels Nielsens musikalske og nationale arbejde strakt sig over hele Als og dele af Sundeved. Derfor havde han også

mange kontakter ud over hele øen, og derfor møder vi i Scrapbogen også gang på gang referater af sangfester, hvor der medvirker musikere fra andre sogne, navnlig har vi fornøjelse af hans kendskab til militærmusikere og medlemmer af Sønderborg Orkesterforening.

Egen Sangkors 10. efterårskoncert

Som et eksempel herpå skal nævnes Egen Sangkors 10. efterårskoncert. Den fejredes onsdag den 28. oktober 1937, kl. 20 i Egen Forsamlingshus.

I avisernes referater dagen efter stod der om den overvældende tilslutning til festen, ca. 400 mennesker, og der stod, at både hvad angår tilslutning og sanglig, musikalsk forløb blev det en fest, der var 10-årsdagen værdig.

Efter at formanden, Jens Møller, Elstrup, havde budt velkommen, indledtes aftenen med, at det 10 mands store orkester under ledelse af Niels Nielsen spillede Schuberts Militærmarch nr. 3 og Ouverturen til »Digter og Bonde« af Franz v. Suppé. Et stort børnekor fra Guderup Skole indledte sangkoncerten med Oluf Rings »Sommerdag i Skoven«, og dernæst sang frøkenerne. Richelsen og Madsen et par solosange og duetter. Herpå fulgte aftenens hovedattraktion:

Udførelsen af et folkeligt korværk for blandet kor og orkester: »Årets Gang«, med musik af Niels Nielsens søn, Jørgen Nielsen, og tekst af Harald Bergsted. Korværket er i 16 afdelinger for kor, talekor og orkester. Med sikkerhed og rutine dirigerede komponisten det smukke korværk. Det var livets og hverdagens puls omsat i ord og toner, men der var også mørke og dystre toner om storm og død, om kammeraten, der bæres til graven. Dog, man fornemmer også gennem »Årets Gang« en velgørende optimisme. Det er håbet og troen på livet, der har overtaget. I korværkets finale lader forfatteren folket tage afsked med det gamle år i følgende strofer:

Jordens tusind millioner
hilser næste år med sang,
Solen går sin kæmpegang.

Man fornemmer gennem avisens referat, at Harald Bergsted er arbejdernes digter og politisk hælder meget til venstre. Det kom senere både ham og Jørgen Nielsen til skade.

Efter korværkets afslutning skyllede bifaldet op mod dirigenten og koret, og Jørgen Nielsen blev hyldet på det hjerteligste af sin hjemstavns befolkning. Formanden, Jens Møller, sluttede med en tak til Niels Nielsen for hans store og uegennyttige arbejde som sangkorets dirigent gennem en lang årrække.

Aftenen sluttede med selskabeligt samvær og dans til det 10 mand store orkester.

Egen Sangkors 22. koncert: Elverskud

Der er altid nogle koncerter, der står klarere i ens erindring end andre, og her melder sig den 22. koncert med Niels W. Gades Elverskud. Jeg deltog selv i denne koncert, og den står så klart, at jeg endnu næsten kan huske den udenad. Det siger også noget om Niels Nielsens store kulturelle betydning i vort sogn.

De, der har været med i sangkoret i en årrække, kan ikke undgå at glæde sig over den store sangskat og i det hele taget de store musikalske værdier, man er kommet i besiddelse af. Når man så senere får lejlighed til at høre et stort orkester med kor opføre f. eks. Elverskud, så er nydelsen dobbelt stor, når man i sit indre kan sidde og nynne og synge med på teksterne. Jo, vi skylder Niels Nielsen meget!

I en foromtale i datidens Jydske Tidende står der følgende: *»Musiklivet i Egen Sogn og langt ud over dets grænser er meget levende. Dette skyldes det energiske og uselviske arbejde, som musikdirektør Niels Nielsen gennem årene har udført og stadig udfører. Hvert efterår opfører Egen Sogns blandede kor et eller andet større værk, og man er ikke bange for at tage fat på selv meget store opgaver.*

Da koret startede for 22 år siden i 1927, lagde man for med intet mindre end Niels W. Gades dejlige korværk, balladen »Elverskud«, der er udsat for kor, orkester og solister. I år har man ment at kunne tage værket op igen, og det vil blive opført i Egen Forsamlingshus søndag den 30. oktober 1949 med en række lokale kræfter under ledelse af Niels Nielsen. Solister bliver Ellen Jørgensen som elverkongens datter, Didde Petersen som moderen og Aage Hansen som br. Oluf. Fra Sønderborg Orkesterforening kommer en halv snes medlemmer, og desuden medvirker Egen Sangkor, der har lagt et stort forarbejde i værket. Egen Sangkor er en betydende faktor i egnens kulturelle liv. Det stiller sig altid beredvillig til rådighed, når der kaldes. Både dirigenten og koret fortjener, at der bliver fuldt hus til koncerten på søndag den 30. oktober.

Jeg har tidligere omtalt, at sangkoret er draget ud og har opført deres program andre steder. Det er Elverskud et eksempel på. Der kom bud efter koret til Notmark og til Kegnæs, hvor stykket også gjorde lykke.

Egen Sangkors 25-års jubilæum
Scrapbogen indeholder mange andre forskellige udklip af begivenheder og tildragelser, men det vil føre for langt at tage dem alle med. Jeg vil derfor slutte med at omtale jubilæet.

PROGRAM

for Egen Sangkors

25 Aars Jubilæumskoncert

Carl Nielsen

Medvirkende:

Soli, Kor, Børnekor
12 Mands Orkester

Program for Egen Sangkors 25 års jubilæumskoncert.
Gengivet i miniformat

Det blev igen en Carl Nielsen aften, hvortil der var trykt et flot program. Heri giver Niels Nielsen et kort rids af foreningens historie. Han undgår selvfølgelig ikke at nævne gård-ejer og musiker Christen Jacobsen, der i 1889 startede koret som et mandskor, og

som var dets leder indtil 1. verdenskrig, da krigen hindrede dets virke. Som før nævnt ændredes koret i 1927 til et blandet kor, stadig med Niels Nielsen som dirigent, og det blev betragtet som en af ungdomsforeningens aktiviteter. Derfor regnes 25 års jubilæet ud fra denne dato i 1952. Niels har i det hele taget gjort sig umage for at optegne, hvad der er sket i foreningen i tidens løb. Men det er jo nok noget han har arvet efter sin far.

Jubilæet vakte stor opmærksomhed i hele omegnen og blev omtalt i aviserne med små artikler. En af disse refereres her:

“Egen Sangkors jubilæumsfest i forsamlingshuset havde samlet stuvende fuldt hus, og festen blev i hele sit forløb en af sæsonens store oplevelser. Med en smagfuld og alsidig udsmykning havde korets formand, gartner Jørgen Fogt, Egenmølle, sammen med sin kone, Midde, skabt en smuk ramme om festen.

Med en fejende march indledte musikdirektør Nielsens orkester aftenens musikalske afdeling. Dernæst sang koret flere forskellige danske sange iblandt instrumentale numre fra orkestret. Så fulgte aftenens hovednummer: «Fynsk Forår» af Carl Nielsen. Solopartierne blev fortræffeligt sunget af frk. Didde Peter-

*Niels Nielsen
med Egen
Sangkor og
Jørgen Nielsen
ved flyglet.*

sen, Guderup samt af lærerne Aage Hansen, Stolbro og Hans Th. Hansen, Guderup. Efter koncerten byldede musikhandler P. Jørgensen, Sønderborg, skaberen af mandskoret i Egen, den 87 årige Christian Jacobsen, Sjellerup, der var til stede som jubilæets æresgæst.

Formanden, Jørgen Fogt, rettede også en tak til Niels Nielsen for uselvisk, målbevidst arbejde for sangkoret i de forløbne 25 år, og han fik overrakt en gave og en stor blomsterbuket.

Ved jubilæet benyttede man også lejligheden til at mindes de sangere, der var med fra starten, og som trofast havde holdt ud gennem næsten alle 25 år.

Det var foruden dirigenten Niels Nielsen, også Chr. Jacobsen, H. C. Fogt, Elstrup, Heinrich Richelsen, Guderup, Peter Petersen og Hans Bonde, begge Egen, Hans Smedemand, Stolbrolykke, Fr. Frederiksen, Dyndved, Hans Jensen Fangel, Ketting, Chr. Walther og Jørgen Rasmussen, Guderup. H. Carstens, Vollerup, var korets fortrinlige solist i mange år.

Niels Nielsens 50 års jubilæum

Vi er nu i scrapbogen nået hen til Niels Nielsens 50 års jubilæum som musikdirektør i Guderup. Begivenheden blev fejret på det

PROGRAM

JUBILÆUMSKONCERTEN

på

Nørherredhus - Nordborg

Fredag d. 21. Juni Kl. 2o

Haydn Klavertrio nr. 18, 1 sats, Adagio Pastorale
Vivace Assai
Fru Postmester Buciek
Fru Pastor Nielsen
Fru Farvuhandler Jacobsen

TÆPPE

Beethoven Opus 3, Strygetrio for Violin, Bratsch og Cello
1 Sats, Allegro Conbrio.
Mr. Peters
Er. Petersen
Er. Jørgensen

Mozart Quartet G dur nr. 12, 1 Sats, Allegro Vivace.
guldført 31 December 1782
Anden Violin:
Er. Rauprich

Mozart Strygekvintet nr. 1 S dur, 1 Sats, Allegro
Anden Bratsch:
Fru Buciek

Beethoven Opus 16, Klaverkvartet II Sats, Allegro ma non troppo

TÆPPE

Folkesang ved Nordborg Sangforenings Mandakor

TÆPPE

Mozart Koncert nr. 10 ES dur for to Klaveror.
Allegro, Andante, Rondo
med orkester
Solistor: Jacob Jørgensen
Fru Buciek

TÆPPE

Folkesang ved Egen blandede Kor

TÆPPE

Carl Maria v. Weber Koncertstykke i f Moll Opus 79
med orkester
Solist: Jacob Jørgensen
Dirigant: Niels Nielsen

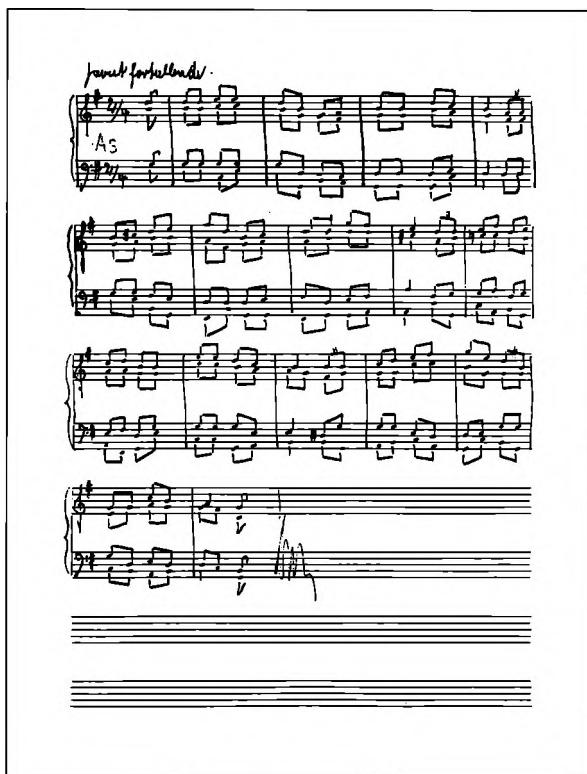
Det omdelte program for jubilæumskoncerten.

gamle Nørherredhus den 21. juni 1957, foranstaltet af ungdomsforeningerne på Nordals og under medvirken af sangkorene fra Nordborg og Egen samt Niels' lille koncertensemble. Denne begivenhed har vi bevaret på en båndoptagelse, og det trykte program findes i scrapbogen, så forløbet af festen er nøjagtigt gengivet.

Peter Jørgensen, Sønderborg, var toastmaster, og han hyldede Niels Nielsen for hans store arbejde med målbevidst at bringe hele Nørherreds befolkning i forbindelse med vore bedste komponister og kunstnere. Niels Nielsens søn, Jørgen Nielsen, var hjemme fra København i anledning af jubilæet, og som man ser på billedet, sidder han ved flyglet og akkompagnerer Egen Sangkor.

Aftenens program faldt i fire afdelinger:

- 1) En lille kammerspilsafdeling.
- 2) Peter Jørgensens bror, Jacob Jørgensen, der stammer fra Stevning, spiller Mozarts dobbelt klaverkoncert, en koncert der aldrig før er blevet spillet på halvøen Jylland.
- 3) Folkesang ved Egen blandede kor.
- 4) Niels Nielsen får sin jubilæumsgave som

Eksempel på melodi og 4-stemmig udsættelse af Nordborgsangen, forfattet af S. Svenningsen.

tak for 50 års virke i musikkens tjeneste, ved at Jacob Jørgensen som solist spiller Carl Maria v. Webers klaverkoncert, et værk som Niels netop havde på sit program på dette sted for 50 år siden og med Jacob Jørgensen som solist.

Niels Nielsen som kor- og orkesterdirigent

Som tidligere omtalt ville Niels gerne have været på et musikkonservatorium for at få et teoretisk grundlag, men det blev ikke til noget. Derfor måtte han gå i gang med selvstudier, så han på dette område blev noget af en autodidakt. Som det var karakteristisk for Niels Nielsen, gik han ufortrødent selv i gang med at udsætte mange af Martin N. Hansens sange og viser for 4-stemmigt mandskor og senere for blandet kor. Hans sans for harmonisering var meget sikker og afspejler hans store interesse for korsang. Nordborg Sangforenings arkiv rummer mange sange og salmer, som Niels Nielsen har harmoniseret, og som ikke findes andre steder. Ofte, når der skulle sættes et program sammen til en koncert, fandt han noget materiale, der kunne bruges, men som ikke var udsat for kor, så det kunne bruges netop der på stedet, og så måtte han jo selv i gang. I forrige afsnit er der fortalt om Niels Nielsens arbejde med Egen Sangkor, men også for Nordborg Sangforening har han haft stor betydning. Som et eksempel herpå skal nævnes, at der i Nordborg Sangforenings protokol fortælles om, at Niels i vinteren 1934 søgte forbindelse med flere alsiske kor for at få dem med på tanken om at arrangere et

større sangstævne hvert år med deltagelse af de nordalsiske sangkor. Den 17. februar 1935 blev der holdt et møde herom i Egen Forsamlingshus. Der var god tilslutning til tanken, og der blev lagt et program samt valgt dirigenter for de forskellige kor.

9 alsiske kor tilmeldte sig foruden Harmoniorkestret, der bestod af Als Nørherred og Sønderborg orkesterforeninger med Niels Nielsen som dirigent.

Man besluttede, at det første stævne skulle afholdes i Nordborg Slotspark.

Købmand Niels Skov, Nordborg, sørgede for, at byens handlende tegnede annoncer til et flot program, og at der blev annonceret i de forskellige blade.

Der blev tømret en tribune i slotsparken, ligesom der blev opsat en flagallé på dæmningen op til efterskolen. Efter flere prøver blev stævnet så afholdt den 2. juni 1935.

Den daværende præst i Egen, pastor Dahl, havde for år tilbage skrevet en »Sangerhilsen«, som Jørgen Nielsen, søn af Niels Nielsen, Guderup, satte melodi til. Det blev Nordborg Sangforenings kendingsmelodi.

Første vers lyder således:

Vi hilser de bølgende vange.

Vi hilser den brusende strand.

Vi hylder de jublende sange.

Vort skønne, vort elskede land.

På en dejlig sommerdag gik korene i proces-
sion fra Nørherredhus til Slotsparken, hvor
stævnet blev afholdt.

Af programmet til festkoncerten kan nævnes,
at orkestret begyndte med Johan Svendsens
Festpolonaise og derefter den nævnte
Sangerhilsen med alle korene og orkester.
Derefter fulgte korene med forskellige sange
- dels mandskorene og dels de blandede
kor.

De medvirkende kor var følgende:

Blandede kor:

Augustenborg Sangkor - Egen Sangkor -
Fynshav Sangkor - Skovby Sangkor -
Sønderborg Sangkor. Dirigent: adjunkt Chr.
Ottosen, Sønderborg.

Mandskor:

Harmonien, Sønderborg - Sønderborg
Mandskor - Mjels Sangforening.
Dirigent: Musikdirektør Ernst Hansen,
Sønderborg.

*Nordborg Sangkor
sammen med
Sønderjysk
Koncertensemble
i 1945.*

Festen blev meget vellykket, over 500 mennesker deltog, og der blev spist til aften af medbragt madkurv i Ringriderhallen.

Disse sangstævner fortsatte i nogle år fremover, indtil andre og større arrangementer optog foreningen, sidst Græsekorenes store sangstævne i Kollund i 1938. Under sit arbejde med korene blev Niels øvet og trænet i at dirigere. Senere supplerede han korene med musikere fra Sønderborg Musikforening og fra militærmusikken, som han fik god kontakt med, og det krævede yderligere kunnen med hensyn til direktion.

På et vist tidspunkt blev der taget initiativ til oprettelsen af et »Sønderjysk Harmoniorkester«, som Nielsen kom til at dirigere, og det blev siden ført videre som »Sønderjysk Koncertensemble«, stadig med samme dirigent, og det er med det ensemble, at der Grundlovsdag blev spillet på Urnehoved.

Senere, i 1945, arrangerede han med Nordborg Sangkor en stor koncert på »Nørherredhus«, hvorfra omstående billede er taget.

Niels Nielsen var dirigent for Nordborg Sangforening fra 28. 10. 1930 til 3. 7. 1956, altså i 26 år. Han efterfulgtes af Carl Ejnar Aagaard Petersen.

Arbejdet for »Dansk Kulturfond«

I forlængelse af omtalen af Niels Niensens nationale arbejder, skal også nævnes hans indsats gennem Dansk Kulturfond. Der var her afsat en del penge til nationalt arbejde i den såkaldte »truede firkant«, dvs. de sogne hvor der var mange medlemmer af det tyske mindretal.

De lå ude vestpå i området omkring Løgumkloster, Højer, Tinglev og inde i midtlandet samt i sogne langs med grænsen. I disse sogne turnerede Niels med sit lille orkester, »Sønderjysk Koncertensemble« og spillede god lødigt dansk musik, som folk kunne lide. For at gøre programmet afvekslende var der også oplæsning og solosang ved lærer Aage Hansen, Stolbro. Dette arbejde stod på i en halv snes år.

Organist i 50 år

Indtil 1920 var det normalt sådan her i Egen, at organisttjenesten tilfaldt læreren i Dyndved og kirkesangertjenesten læreren i Elstrup.

I Dyndved var lærer Ludolf Petersen organist. Da mobiliseringen kom, den 6. august 1914, meldte lærer Petersen sig straks under

fanerne og kom i tysk krigstjeneste. Han blev taget til fange ved Dinan i Frankrig og kom hjem igen til Nordslesvig i 1920. Han var imidlertid så tysk af sind, at han valgte at rejse til Tyskland, hvor han blev lærer i Ytersen. Nu blev der en organiststilling ledig, og det passede Niels godt, for nu blev han vikar, og han spillede første gang i Egen Kirke

Niels på orgelbænken.

den 2. august 1914, og fra 1921 blev han fast ansat ved kirken.

Niels var egentlig ikke organistuddannet, men da han blev fast ansat som organist i 1921 rejste han til København, hvor han blev kursist hos organist Wølner Gaarn, og herfra tog han organisteksamen. Niels blev i stillingen som organist til sin død i 1965.

Da Niels Nielsen var 81 år, var han stadig organist, og han havde en dag besøg af journalist Hans Petersen, daværende Jydske Tidende. Det, han skrev til sin avis om Niels, er så smukt og rammende, at jeg synes, det skal med i dette mindeskrift:

„Han går i sit 81. leveår og er stadig organist i sin sognekirke og stod ydermere forleden og dirigerede et femten mands orkester på Urnehoved.

Det burde være anledning nok til et besøg hos ham. Og det er musikdirektør Niels Nielsen i Guderup på Als, der er tale om. Ved gudstjenesterne søndag efter søndag og ved andre kirkelige handlinger sidder han trofast ved sit orgel og giver samværet det præg af fest og alvor, som tonerne fra et orgel i så rigt mål er i stand til, hvis det betjenes af de rette hænder, og udøverens glæde ved skabelsen af det fine tonevæld er smittet af på

tangerne og ført ud i kirkerummet.

Og den glæde har Niels Nielsen.

En eftermiddagstime som den i dag, da solen sender sine livsbefordrende stråler ned over det alsiske landskab, og det hele præsenterede sig så uendeligt smukt, fandt besøget sted.

Lidt før aftalt tid.

- Niels Nielsen havde allerede anbragt sig ved orglet, og han hørte ikke, at den besøgende listede sig ind i kirkerummet og satte sig et godt stykke nede i nærheden af koret. Her hørte man så den snart 81-årige - han fylder den 17. i næste måned - fremtrylle skønne toner på orglet. Næsten som en byldest til det skønne sommervejr udenfor. Man rømmede sig.

- Nå, De er kommet, sagde han deroppe fra, idet han samtidig stak hovedet frem bag orglets rygpositiv.

- Ja, og nu vil jeg gerne høre Dem spille den salme, De helst spiller.

- Skal det være med tryk på, spurgte han smilende.

Og så spillede han »Lover den Herre« på en sådan måde, at hele kirkerummet fyldtes med toner. Siden spillede han andet og mere nænsomt. Det helt blide.

- Mon ikke De er landets ældste organist, Niels Nielsen?

- om jeg er den ældste, ved jeg ikke, men en af de ældste er jeg jo nok. Og jeg er taknem-

melig over, at jeg stadig kan gå herop.

- Ved hvilke lejligheder spiller De helst i kirken?

- Når der er mange folk her, og når jeg har alle registrene ude. Så er der fest. Så er jeg allergladest.

- Men der er jo næppe fuldt i kirken ved de almindelige gudstjenester?

- Nej desværre. Men ved kirkens højtider er der mange. Man forstår jo egentlig ikke, at der ikke kommer flere på de almindelige søndage. Hvorfor vil folk dog ikke være med i fællesskabet, i salmesangen og alt det? Jeg forstår ikke, at de kan undvære det.

Men når folk spørger om den slags, er der nogle, der siger: »Her på Als, har vi ikke brug for Gud, vi har jo Mads Clausen!«

Niels Nielsen bliver hædret

Vi har nu hørt om den store indsats, Niels Nielsen har gjort for den nationale og kulturelle sag på Als og i hele Nordslesvig. Men også på det organisatoriske område har han ydet en stor indsats. Derfor er han også blevet hædret fra forskellig side.

Da han i 1952 frasagde sig at medvirke ved foreningsfester, udnævnte den selskabelige og nationale forening, »Concordia« i Nordborg, Niels Nielsen til æresmedlem. Det

*Sønderborg
Orkesterforening foran
NØRHERREDHUS.*

samme gjorde »Forsvarsbrødrene for Sønderborg og Omegn«.

Lige fra første færd har Niels været medlem af »Dansk Musikerforbund«.

Han var sammen med Ernst Hansen fra Sønderborg de to første sønderjyder, der deltog i en kongres i Dansk Musikerforbund i Odense i 1919, året før genforeningen.

Gennem årene udførte han et stort og smukt stykke genforeningsarbejde. Han oprettede

selv den lille Als-Nørherred afdeling og var dens udmærkede formand, indtil man besluttede at nedlægge de små afdelinger og optage dem i de større naboforeninger.

På den måde blev Als-Nørherred afdeling den 1. oktober 1939 optaget i Sønderborg afdelingen.

Den 17. juli 1942 kunne Niels Nielsen fejre sin 60 års fødselsdag. I den anledning var der en artikel i Dansk Musiker-Tidende, som her gengives:

60 årsdagen på Als

Det blev en stor dag for vort hovedstyrelsesmedlem, den populære musikdirektør og

Familien stillet op bag gaverne.

organist Niels Nielsen i Guderup på Als. I den årle morgenstund mødte 12 kolleger og gav ham en morgenserenade under ledelse af musikdirektør Ernst Hansen fra Sønderborg, og samtidig begyndte gratulanterne at strømme ind. Ja, »strømme ind« er næsten for mild en betegnelse for den invasion af venner og bekendte fra hele sognet, ja fra hele Als, som i formiddagens løb kom for at ønske fødselsdagsbarnet til lykke. Deres antal var ved middagstid oppe imod et par hundrede, så Niels Nielsen havde nok at gøre med at trykke hænder og sige tak for

alle de gaver, blomster og hilsener, han modtog.

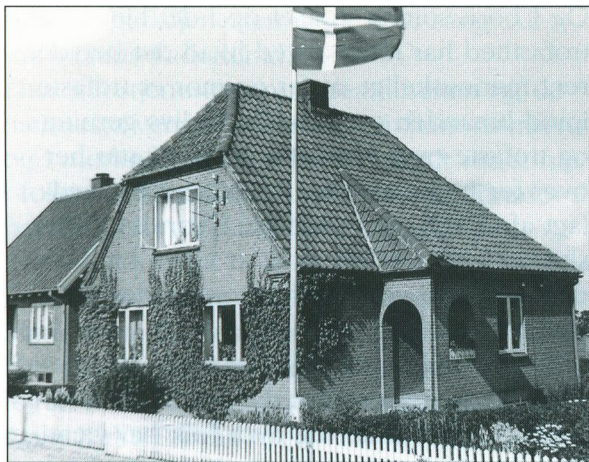
Gratulanterne blev trakteret med varm frokost, så også Niels Niensens elskværdige hustru og datter, assisteret af en hel stab af kvindelig hushjælp havde nok at gøre.

Blandt gratulanterne var også forbundets formand, som overrakte Niels Nielsen hovedbestyrelsens gave: et stort smukt broncefad med inskription og forbundets emblem, hvorefter han med nogle ledsagende anerkendende ord og gode ønsker hæftede Nordisk Musiker Unions Ærestegn på fødselsdagsbarnets bryst og udbragte et leve for ham. Han har fortjent denne æresbevisning for det gode pionerarbejde, han har udført i grænselandet, og vi ønsker ham til lykke med den.

I 16 år var Niels Nielsen medlem af forbundets hovedbestyrelse, og ved kongresserne vakte han ofte opmærksomhed ved sine indlæg, og der lyttedes til ham, når han talte sine sønderjyske kollegers sag.

Det var derfor fuldt fortjent, at han i 1955 blev udnævnt til æresmedlem af Sønderborg afdelingen under »Dansk Musikerforbund«, og at han samme år fik fortjenstmedalje i guld.

Selvfølgelig var Niels glad for de æres-

Huset i Vestergade.

bevisninger, der blev ham til del, men aller- mest glad blev han vel nok, da han blev udnævnt til »Ridder af Dannebrogordenen«. Mere herom senere.

Marie og Niels Nielsens sidste år

Den 11. februar 1950 solgte Niels og Marie deres hus med boghandel i Søndergade til Gunnar Rasmussen, og den 21. marts samme år flyttede de ind i et hus i Vestergade over for bager Jørgensen. I 1952 gik Niels »på aftægt«, og om tiden, der er gået, skriver han selv, at fra 1904 til 1952 havde han drevet sin forretning som musikdirektør og forsynet

hele Nord- og Mellemals med musik. Niels og Marie faldt godt til i Vestergade. Her kunne de slappe af, og her var de fri for hele tiden at stå på pinde for kunderne i butikken, og som de muntre og venlige mennesker de var, fik de gode naboer. Vi må ikke glemme at fortælle, at Marie var Niels en trofast ledsager gennem alle årene. Hun sad alene de mange aftener og nætter, når Niels var ude og spille. Hun passede butikken, når han skulle hvile sig, og hun var om ham og passede ham til hans sidste stund. Hver mandag aften var vi til sang, og jeg ser endnu for mig, hvordan Niels og Marie, når sangøvelserne var overstået, gå med hinanden under armen ned ad vejen for at støtte hinanden.

I en slægtsbog har Niels optegnet, at han og Marie holdt guldbryllup den 25. sept. 1956. Det blev fejret på forholdsvis stille vis. Et stykke tid forinden måtte Niels nemlig lade sig underkaste en colostomioperation. Den kom han godt over, og selv om han var svag, så kunne han alligevel være med til at fejre deres guldbryllup.

Guldbrylluppet blev en stor festdag for dem begge. Om formiddagen kom venner og naboer, som det er skik her på Als, for at ønske til lykke, og de blev beværtet på bed-

ste vis. Selve festen begyndte naturligvis med en gudstjeneste i kirken. Det er ikke alle, der gør det, men for Niels og Marie var det naturligt. Jeg har opbevaret gudstjenesten på bånd, så det er her gengivet med ret stor nøjagtighed. De var naturligvis i deres fineste tøj, og Marie havde en guldkrans om håret, (den har Britta endnu opbevaret). Ved orglet sad Niels' søn Jørgen og spillede til salmerne, og det var skønt at høre de smukke forspil og efterspil, han formåede at fremtrylle på vort gamle orgel.

Jeg husker, at Egen Sangkor stod opstillet, en ud for hver bænkerække, og vi sang: »Den signede dag«, mens guldbrudeparret gik op ad kirkegulvet, akkurat som til et bryllup.

Selve gudstjenesten indledtes med salmen: »Op dog Zion ser du ej«. Efter nådeønsket og velsignelsen holdt pastor Johannes Lærkes en meget smuk prædiken ud fra Paulus' ord: Trofast er han, som kaldte jer. Han vil også gøre det. Pastor Lærkes fortsatte: »Et guldbryllup er et vidnesbyrd om menneskelig trofasthed, og da jeg skulle finde et ord, der karakteriserede jer og jeres forhold til hinanden, så kunne jeg ikke finde et bedre ord end trofasthed. Det har præget jeres liv og jeres virke både her i sognet og vidt omkring i Sønderjylland.

Og I børn som er vokset op i det hjem, hvor trofasthed har rådet, I ved hvad det betyder rent menneskeligt, at far og mor er trofaste imod hinanden og imod deres livs gerning og trofaste over for deres børn. Vi står her over for noget af livets grundstruktur, nedlagt af Gud den almægtige. Hvor det finder skikkelse, der er der godt at være, og der er der velsignelse, og derfra bringes der velsignelse.

Jeres gerning og arbejde har været præget af trofasthed og slidsomt arbejde. Trofasthed over for jeres kirke, og hvor folk har været forsamlet. Når jeg skal prøve på at finde et ord, der præger jer, så er der ét ord, der springer frem, og det er ordet trofasthed. Det er dog ikke jeres trofasthed, hvor stor og mægtig den end er, og hvor meget grund vi end har til at hylde jer for den, så er det ikke den, jeg først og fremmest vil tale om. Nej, det er Guds trofasthed: Trofast er han som kaldte jer. Han vil også gøre det. Hvilket? Det at hele jeres liv, fra dåbens hellige stund og fremover til i dag og fremover i den tid, I skal leve sammen, at det må lykkes, så I må kunne sige: takker Herren, thi han er god, og hans miskundhed varer evindeligt.«

Efter prædikenen sang vi: »Nu takker alle Gud«.

Efter Fader Vor og den aronitiske velsignelse

sluttede gudstjenesten med, at vi sang: Alt står i Guds Faderhånd.

Efter gudstjenesten samledes familien og de nærmeste venner til en fest på Stationskroen, og i mørkningen blev lysene tændt rundt om i folks vinduer som en hilsen til guldrudeparret.

Den 1. november 1961 fratrådte Niels og Marie som filialbestyrere for Nordborg Sparekasse, og den 2. august 1964 blev Niels fejret, fordi han havde været organist ved Egen Kirke i 50 år.

Niels Nielsen spillede for sidste gang i kirken søndagen før palmesøndag 1965. Allerede på det tidspunkt var han lidt sløj, men han ville nødig svigte sin organistgerning, og derfor mødte han op i kirken, som han havde gjort søndag efter søndag i over 50 år, og han gav udtryk for, at han kun betragtede sin utilpashed som noget forbigående, men kræfterne ebbede ud, og den sidste tid var han sengeliggende i sit hjem, hvor Marie gik og puslede om ham. Niels døde den 21. april 1965. Jeg besøgte dem nogle dage forinden. Han lå da stille hen med foldede hænder og reagerede ikke på, at jeg var der. Marie var naturligvis bekymret og spurgte: »Hva' men do om et?«. Jeg svarede, at det skulle nok gå, men hun sagde: »Det hover mæ it«.

Niels Nielsens begravelse

Selv om Niels havde nået en høj alder, var der mange, der blev dybt berørte, da rygtet om hans død nåede ud omkring i sogn og omegn. Han så jo ud, som han havde gjort i de sidste mange år, og man var så vant til, at han altid var på sin plads. Derfor kom der også mange til hans begravelse for at bringe ham en tak for hans rige virke, og det kom til udtryk både i ord, musik og sang.

I kirken sang Nordborg Sangkor: »I østen stiger solen op«, og Henry Hejøl spillede en violinsolo, Händels »Largo«. På vej ud til graven spillede medlemmer af »Sønderjysk Musikforening« sørgemusik. Ved båren stod

Niels og Marie Nielsens gravsted på Egen Kirkegård.

Egen Ungdoms- og Idrætsforening fanevagt, og på hans gamle plads ved orglet var det Erik Kolmos, der udførte tjenesten. Pastor Johannes Lærkes prædikede ud fra ordet: Trofast er Han, som kaldte jer. Det samme ord havde som før nævnt også været udgangspunktet, da Lærkes prædikede ved Niels' og Maries guldbryllup i 1956 ved gudstjenesten i deres gamle kirke. Han omtalte Niels Nielsens rige gerning og understregede den flid og dygtighed, han altid havde været i besiddelse af. Han fremhævede navnlig hans trofasthed både over for hans gerning og over for dem, der stod ham nær. Der var aldrig nogen, der gik forgæves til ham. Han sparede og skånedes aldrig sig selv og var hele tiden besjælet af at gøre sit arbejde endnu bedre. Hans virke fik betydning også videre ud i det nationale arbejde, som lå ham så stærkt på sinde. Ved en efterfølgende mindesammenkomst i Egen Forsamlingshus var der mange, der tog ordet. Pastor Lærkes bragte her en tak til Niels Nielsens hjem for den glæde og opmuntring, som utallige havde mødt her, og desuden takkede han på meningshedsrådets vegne for Niels Nielsens smukke organisatoriske virke ved Egen Kirke i over 50 år. Også provst Erich Alshauge, Oksbøl, talte. Han sagde bl.a., at Niels Nielsen var komponent for det bedste, man kunne møde i et men-

neske, og at han med sang og musik havde betydet meget for mange i sorg og glæde. Dertil kom, at han på en ganske særlig måde gennem sin slægt var knyttet til sin egn. Musikdirektør Henry Hejød bragte en tak fra Dansk Musikerforbund og fra Sønderborg Orkesterforening til såvel Niels som til hans hustru.

Desuden talte pensioneret førstelærer Carl Wind, Guderup, formanden for Nordborg Sangforening Jacob Jørgensen, Brandsbøl, lærer Hans Aagaard, lektor Chr. Ottosen, Sønderborg, fhv. førstelærer Jan Fjelking og skoleinspektør Aage Hansen, Guderup, der oplæste en tak, som Niels Nielsens søn, musiker Jørgen Nielsen, København, havde skrevet til sin far om, hvad han havde betydet for børn og familie. Det gjorde også et stærkt indtryk, at det var Niels Nielsens søn, Jørgen, der så smukt spillede til sangene under samværet.

Mindeord

I dagene derefter var der mange mindeord i aviserne, hvori der bl.a. bliver nævnt, at Niels Nielsen i sin lange tid som medlem af Dansk Musikerforbund havde arbejdet energisk på at få oprettet en musikhøjskole i Sønderborg.

Denne smukke tanke nåede Niels ikke at se realiseret, men at vi fik landsdelsorkestret »Sønderjyllands Symfoniorkester« hertil, skyldes måske ikke mindst ham, der gennem utallige koncerter med større og mindre ensembler rundt i landsdelen har beredt jordbunden og skabt et naturligt behov for den gode musik. Idealist som han var, har han aldrig skelet til, om det kunne lønne sig, han gjorde det bare.

Ved indvielsen at Symfoniorkestret var Niels ikke inviteret, og det var han meget skuffet over, men alligevel sendte han Hakon Elmer et lykønskningstelegram i anledning af, at det lykkedes at få orkestret oprettet.

Han formåede at skubbe sin personlige skuffelse tilside og i stedet udtrykke sin glæde over det Sønderjylland havde fået i Symfoniorkestret.

Det siger noget om den personlighed, Niels Nielsen var.

Eftermæle

Der var i sognet en betydelig mand, der havde kendt Niels Nielsen fra sin barndom, og det var folketingsmand Jens Bladt, Guderup. Han skrev et eftermæle om Niels Nielsen i Jydske Tidende og det fortjener at

afslutte dette mindeskrift, fordi det siger det centrale og essentielle om mennesket og musikeren Niels Nielsen:

»Lige hjemvendt fra København erfarer jeg om musikdirektør Niels Nielsens død. Selv i betragtning af Niels Nielsens høje alder, kommer dødsfaldet alligevel som en overraskelse. Niels Nielsen var stadig i sjælden grad ung i sind, og hans interesse og medleven i tidens aktuelle spørgsmål på det kulturelle område var usvækket til det sidste.

For ikke så lang tid siden sad jeg en formiddag i hans altid gæstfrie hjem, hvor vi over et glas vin og en god cigar drøftede aktuelle problemer. Niels Nielsen var på dette tidspunkt stærkt optaget af den omstændighed, at folketingsmand Thisted Knudsen havde tilbudt at være arrangør af en TV- udsendelse, og Niels Nielsen havde planer om at tilbyde Thisted Knudsen et program til et indslag i denne udsendelse, bestående af musik med gamle alsiske folkedanse, hvortil der kun var et sæt noder, som han alene var i besiddelse af.

Han bad mig om at være kontaktperson til Thisted Knudsen og forelægge sagen. Det var mig en glæde at udføre dette hverv, og jeg kan sige, at forslaget blev meget velvilligt

modtaget. Som det er velkendt, blev det dog ikke til noget med denne TV-udsendelse, men jeg fremdrager det her som et udtryk for Niels Nielsens usvækkede livgivende aktivitet.

Vi er mange som nu ved hans bære bøjer vort hoved i ærbødighed og taknemmelighed for alt, hvad Niels Nielsen har givet os. Han var en personlighed og et godt og fint menneske. Minderne fra svundne år trænger sig på. Jeg tænker uvilkaarligt på den 10. februar 1920.

Jeg havde dengang bopæl i Hundsløv.

Det var klokken otte om morgenen.

Medens storm og regn sled i de mange dannebrogslag, som vajede over gårde og huse, fyldtes stationspladsen med et mylder af feststemte mennesker. Da toget fra Nordborg rullede ind på stationen, medbragte det musikdirektør Niels Nielsen med et stort hornorkester. Med dette og et stort dannebrogslag i spidsen, drog optoget gennem byens gader. Det var et jubeltog, som ikke før eller senere er set i denne by.

Det glemmer man aldrig. De gamle danske melodier, som hidtil havde været strafbare at synge i fri luft, smældede i denne morgenstund med kraft og fylde om kap med stormen mod gavle og facader gennem landsbyens gader. Jeg vil tro, at denne dag også var den helt store dag for Niels Nielsen.

Niels Nielsen levede og åndede for musik og sang. Det ligger 43 år tilbage i tiden, da jeg selv oplevede at være med i et blandet sangkor, hvor Niels Nielsen svungede taktstokken.

Gennem de mange årtier var Niels Nielsen den centrale skikkelse i sognets kulturliv. Jeg tænker i den forbindelse ikke alene på hans indsats på sangens og musikkens område, men også når det drejede sig om teater - og dilettantforstillinger, så var Niels Nielsen altid initiativtageren, lederen og igangsætter. Nu var det ikke sådan, at Niels Nielsens virke var begrænset til Egen Sogn og Als - Nej hans virkefelt var hele Sønderjylland. Han har med dygtighed ledet et harmoniorkester ved utallige koncerter over hele landsdelen, og så langt dansk land rækker syd for grænsen.

Jeg tror Niels Nielsen var en lykkelig mand - lykkelig fordi han var i besiddelse af den, jeg kan godt sige misundelsesværdige evne til at kunne sprede glæde omkring sig gennem sit inspirerende virke. Vel var han ikke placeret på kunstens højeste tinder, men han opnåede - hvad mange andre kunne misunde ham - at komme i kontakt med den brede befolkning, og han blev forstået.

Det ligger nogle år tilbage i tiden. Lokale foreningsledere havde indstillet Niels Nielsen til

dekoration. Det trak i langdrag. Jeg gik til daværende statsminister H. C. Hansen og afgav mit vidnesbyrd om Niels Nielsens liv og virke.

Der gik ikke mange dage, før statsministeren meddelte mig, at nu havde Niels Nielsen fået tildelt ridderkorset. Denne udmærkelse var fuldt fortjent.

Det har sikkert været en personlig glæde og tilfredsstillelse, at hans musikalske evne og interesse er gået i arv til sønnen Jørgen Nielsen, der i mange år har virket i København som en fremragende korleder og komponist.

Her i vort sogn og alsiske hjemstavn vil vi føle et stort savn ved Niels Nielsens bortgang. I samfulde 50 år har han virket som organist ved Egen Kirke, hvor han frem for alt har været med til at bringe glæde i højtidsstunder.

Vore tanker går også i denne stund til hans bustru, Marie, der trofast stod ved hans side gennem et langt, rigt liv.

Niels Nielsen var grænselandet og Danmark en god søn, og som sådan vil vi bevare mindet om Niels Nielsen i tiden fremover.“

*Guderup den 23. april 1965.
Jens Bladt, Guderup*

MINDESKRIFT OVER NIELS NIELSEN

Udgivet af: Aage Hansen.

Med støtte fra:

Nordborg Kommune

Sydbank, Guderup afdeling

Linak A/S

SuperBrugsen

Egen Ungdoms- og Idrætsforening (EUI)

Nordborg Sangforening

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Egen Sogns menighedsråd

Unibank, Guderup afdeling

Grafisk Arbejde A/S, Guderup

Kildemateriale:

- *Slægtsbog og forskellige erindringer fra Britta Jørgensen, Sønderborg*
- *Billeder, erindringer og skriftligt materiale fra Ingelise Mejlborg, København.*
- *Scrapbog, billeder, og breve fra Bent Nielsen, Nr. Alslev*
- *Båndoptagelse fra Niels' 50 års jubilæum på Nørherredhus*
- *Oplysninger fra Alsisk Visebog 2, af Claus Færgemand, Nordborg*
- *Carl Ejnar Aagaard Petersen, personlige erindringer*
- *Heine Nielsen, Ketting, personlige erindringer*
- *Avisreferater, samlet af Caroline Jørgensen, Elstrup.*
- *Protokol over Nordborg Sangkor, ved Jørgen Jørgensen, Brandsbøl.*
- *Referat af båndoptagelser, hvor Niels fortæller om den alsiske spillemand.*
- *Optegnelser om Johan Bonde af Christian Petersen, Stakkelbøj, april 1999.*
- *Erindringer fra bankdirektør P. K. Schmidt, Nordborg.*

